

BOŞANMADAN ÖNCE NE YAPABİLİRİZ?¹

Prof. Dr. Mehmet Zeki Aydın²

Boşanma insan hayatında karı koca için, özellikle de çocuklar için büyük yaralar açan Allah'ın hoşuna gitmeyen ama izin verdiği bir helaldir. Bu nedenle eşler boşanma kararı verirken çok düşünmeli, istişare etmeli ve gerekirse uzman yardımı almalıdırlar. Boşanmadan önce yapılabilecek birçok şey vardır. Bu yazıda bunlara değinilecektir.

Evlilik ve boşanma konusunda bakın yüce Allah, Nisa suresinde ne buyuruyor:

19.Ey iman edenler! ... Onlarla (kadınlar) iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmadıysanız, olabilir ki, siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur.

34.Erkekler, kadınların koruyup kollayıcılarıdır.³ Çünkü Allah, insanların kimini kiminden üstün kılmıştır. Bir de erkekler kendi mallarından harcamakta (ve ailenin geçimini sağlamakta)dırlar. İyi kadınlar, itaatkârdırlar. Allah'ın (kendilerini) koruması sayesinde onlar da “gayb”⁴ korurlar. (Evlilik yükümlülüklerini reddederek) başkaldırdıklarını gördüğünüz kadınlara öğüt verin, onları yataklarında yalnız bırakın. (Bunlar fayda vermez de mecbur kalırsanız) onları (hafifçe) dövün. Eğer itaat ederlerse, artık onların aleyhine başka bir yol aramayın. Şüphesiz Allah, çok yücedir, çok büyüktür.

35.Eğer karı kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf (arayı) düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz Allah, hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır.

128.Eğer bir kadın kocasının, kendisine kötü davranmasından yahut yüz çevirmesinden endişe ederse, uzlaşarak aralarını düzeltmelerinde ikisine de bir günah yoktur. Uzlaşmak daha hayırlıdır. Nefisler ise kıskançlığa ve bencil tutkulara hazır (elverişli) kılınmıştır. Eğer iyilik eder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız, şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır.

¹ Bu yazı, “Boşanmadan Önce ne Yapabiliriz?”, **Somuncu Baba**, Malatya Nisan 2011, sayı:126, ss.66-69'da yayımlanmıştır.

² www.mehmetzekiaydin.com Email: mehmetzekiaydin@gmail.com

³ Diyanet İşleri Başkanlığı'nın mealinde şu açıklamalar almaktadır: “Koruyup kollayıcı” diye tercüme edilen ifadenin ayet metnindeki aslı “kavvâm” kelimesidir. Erkeklerle, koruyup kollama görevinin verilmiş olması, iki cins arasında bir eşitsizlik gözetilmiş olmasından değil; erkeklerin güç, kuvvet ve fizikî oluşum bakımından farklı bir yapıya sahip bulunmalarındandır. Bu durum kadını erkekten aşağı bir konuma düşürmez. Buna karşılık erkeklerle, ailenin geçimini ve yönetimini sağlamak gibi ağır bir sorumluluk yükler.

⁴ Burada “gayb”, eşinden uzakta bulunan erkeğin namusu, malı ve her türlü hakkı anlamındadır.

Kur'an'da boşanmanın ayrıntılı şekilde anlatıldığı Talak suresi 1. ayeti de şöyledir:

Ey Peygamber! Kadınları boşadığınızda iddetleri içinde boşayın ve iddeti sayın. Rabbiniz Allah'tan çekinin. Onları evlerinden çıkarmayın. Onlar da çıkmasınlar; açık bir fuhuş yapmış olurlarsa başka. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa kendine kötülük etmiş olur. Bilemezsin, belki Allah bunun ardından yeni bir durum ortaya çıkaracaktır.

Evlilikte Öncelik Geçinmeye Çalışmaktır

Nisa ve Talak surelerindeki bu ayetlerden de anlaşılacağı gibi evlilikte geçinmek esastır. Sorun çıktığında, önce karı koca kendi aralarında sorunu çözmeye uğraşmalıdır.

Kur'an, evliliğin devamlılığı konusunda erkeğe birinci derecede şu görevleri vermektedir:

-Evliliği korumak için hanımlarınızla iyi geçinin.

-Kadınlar her ne kadar hoş gitmeyen hâllerde bulunsalar bile, sabır ve dayanma gücü göstererek onlara iyi davranın.

-Olur olmaz sebeplerle yuvayı bozmaya teşebbüs etmeyin. (Bunun bir istisnası hanımın açıktan fuhuş işlemesidir.)

Şayet Kadın Geçimsizlik Yaparsa

Kur'an, aileye çok önem vermekte ve eşlere, yuvanın devamlılığı ve bozulmaması için öğütler vermektedir. Ailede anlaşmazlıklar olabilir. Evlilikte sorun hanımdan kaynaklanıyorsa, hanımın huysuzluk, geçimsizlik durumu devamlılık gösteriyorsa, o zaman Kur'an, üç aşamalı bir yöntem öneriyor. Önce kadınlara tatlı bir dil ile öğüt vermeli, bu fayda vermezse cinsel ilişkiye ara vermeli, son çare olarak da onları darp etmelidir. Darp etmenin ne olduğu konusu tartışmalıdır. Geleneksel olarak, darp dövme olarak anlaşılmıştır. Darp kelimesinin birçok anlamı olduğu bilinmektedir. Bunu eğitmek şeklinde anlayan olduğu gibi, bir müddet ayrı kalma şeklinde anlayan da olmuştur. Darbı bir müddet ayırmak şeklinde anlarsak, erkek geçimsizlik yapan eşini, buldukları yerden başka bir yere gönderebilir. Eşlerin bir müddet ayrı kalması, aralarında evlilik bağı ile oluşan sevgi ve merhamet duygularını tekrar açığa çıkarabilir, barışmalarına ve mutlu bir hayat sürmelerine sebep olabilir. Bu nedenle, "Bilemezsin, belki Allah bunun ardından yeni bir durum ortaya çıkaracaktır." ayetiyle, Allah'ın, bir müddet ayrı kalan eşleri, daha ciddi düşünüp, ölçüp tartıp, yeniden uzlaştırmayı birleştirebileceği anlatılmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın mealinde bu ayetle ilgili şu açıklamalar yer almaktadır: Müminler için en güzel örnek Hz. Muhammed Aleyhisselâmdır. Bu ayet-i kerimeyi en iyi anlayan da şüphesiz ki odur. Kesin olarak biliyoruz ki o ömründe bir defa olsun elini kaldırıp

bir kadına vurmamıştır. “Kadınlarını dövenleriniz iyileriniz değildir.” buyuran da odur. “İçinizden biri, karısını köle döver gibi dövüp sonra da gece onunla yatabilir mi?” diyerek karı koca ilişkilerinin sevgiye dayanması gerektiğine dikkat çeken de odur. Bilindiği gibi Peygamber Efendimiz Veda Hutbesi’nde, çok can alıcı konulara temas etmiştir. Bu hutbesinde, kadınların haklarının gözetilmesini ve bu konuda Allah’tan korkulmasını özellikle vurgulamıştır. Kadının, evlilik sorumluluklarını yerine getirmemek, kocasının haklarını ihlal etmek, onun şahsiyet ve vakarını zedeleyici tavırlar sergilemek veya iffet ve namusunu tehlikeye sürükleyebilecek durumlara meyletmek gibi olumsuz davranışlara girmesi hâlinde, aile yuvasının devamını sağlamaktan birinci derecede sorumlu olan kocanın, içine düştüğü mecburiyetten dolayı bazı tedbirlere başvurması tabiidir. Bu tedbirler, zaman, mekân ve sosyal şartlara göre farklılık gösterebilir. Ayette son seçenek olarak zikredilen darp meselesi de çok istisnâî bir tedbirdir. Böyle bir tedbirin fayda getirmeyeceği, tam tersine zarar getireceği bilinen durumlarda, İslam bilginleri, kesinlikle bu seçeneğe başvurulmaması konusunda ittifak hâlinedirler.

Şayet Erkek Geçimsizlik Yaparsa

Ailenin huzurunu bozacak ve devamlılık gösteren huysuzluk, geçimsizlik gibi davranışlar kocadan da gelebilir. Kur’an, bu durumda yuvanın dağılıp bozulmaması için kadına “barışıp anlaşma girişiminde” bulunmasını öğütlemiştir. Çünkü barış hep hayırlara, mutluluklara vesile olur. Barışma girişimini ailelere haber verilmeden, eşler kendi aralarında yapmalıdır.

Kadın ve erkek birbirlerinin vazgeçilmez bir tamamlayıcısıdır. Onlar ile eşleşerek yuva kurmuşlar, cinsel istekleri helal yoldan tatmin etmişlerdir. Kadınlar, erkekler için bir cazibe merkezi ve süslü olarak gösterilmiş dünya nimetlerindedir.⁵ İşte kadınlardan gelen bu cazibeye, sevgi, saygı ve merhamet duyguları da eklenince, kadının güçlülüğü ve etkisi ortaya çıkmaktadır. Yaratılışı icabı güzel ve cazibeli olan kadının yapacağı barış girişimi ile eşlerdeki anlaşmazlıklar tatlıya bağlanabilir.

Hakemlerin Uzlaştırma Girişimleri

Kur’an, yuvanın yıkılmasını önlemede, eşler arasındaki anlaşmazlıkları çözmede başarılı olacak yöntemleri bildirmiştir. Yüce Allah, karıkoca arasındaki geçimsizliklerin

⁵ Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler insana süslü gösterildi. Bunlar dünya hayatının geçimliğidir. Oysa asıl varılacak güzel yer ancak Allah’ın katındadır. Ali İmran suresi 14. ayet.

giderilmesi için, öncelikli olarak eşlerin kendi aralarında anlaşma gayretine girmelerini, sabırlı olmalarını, boşanmadan evvel uzun uzun düşüncelerini, ancak bundan netice alınamadığında son çare olarak ailelere bilgi vererek hakeme başvurulmasını istemektedir.

Hakem, iki tarafın anlaşmak üzere başvurup, vereceği kararına rıza göstermek için seçtikleri kimse; haklı ve haksızın ayrılmasında aracılık eden demektir. Hakem genellikle, karı kocanın akrabalarından seçilmekle beraber, diğer yakınlarından da olabilir. Eşlerin anlaşmazlık sebepleri masaya yatırılır, uygun çözümler ile yuvanın bozulmaması için arabuluculuk yapılarak uzlaşmaya gidilir. Eğer hakemler; karı kocanın aralarını düzeltmede samimi iseler, Yüce Allah da onları başarılı kılacaktır.

Toplumumuzda maalesef hakem geleneği pek yaygın değildir ve günümüzde de onun yerini psikolog ve danışmanlar almaktadır. Genellikle, eşler boşanmadan önce, kendi yakınlarına sorunlarını anlatmakta ve yakınları da olayları tek taraflı dinledikleri ve duygusal olarak taraflı baktıkları için gerçekçi tavsiyelerde bulunamamaktadır.

Bazen hepimiz yaşadığımız zorluklar ve sorunlar karşısında bunalıyor ve duygusal hareket edebiliyoruz. Bu nedenle, eşler evliliği sona erdirmeden önce iyi düşünmeli ve kendilerine şu soruları sormalıdır:

- Ben gerçekten boşanmak istiyor muyum?
- Gerçekten boşanmadan önce yapabileceğim her şeyi yaptım mı?
- Boşandığım zaman, sorunlar bitecek mi yoksa daha mı artacak?
- Boşandıktan sonra tahminen bir yıl sonra özellikle çocuk varsa beş yıl sonra ne olacak?
- Boşandıktan sonra beni, varsa çocuklarımı nasıl bir hayat bekliyor?

Bir Uzmanla Başvurmak

Evlilikte, ilişkilerin sağlıklı şekilde devam etmesi, çiftlerin uzlaşmazlıklarını çözebilme yeteneğine ve isteğine bağlıdır. Çiftler arasında ilişkinin sorun hâline gelmiş ve işin içinden çıkılmayarak şu cümleler sıklıkla kullanmaya başlamışsa, bir uzmana yani aile danışmanına veya psikologa başvurmak faydalı olabilir:

- Beni eşim hiç anlamıyor.
- Ben kendimi anlatamıyorum.
- Eşim önceden böyle değildi, çok değişti.
- Evliliğimizde sorun var.
- Artık evde mutlu değilim.

Sadece bu sözleri söylemekle kalmayıp, kavgalar, aşağılamalar, tehditler, "sen-ben" çatışması ortaya çıkmış ve boşanmak bir çare olarak düşünölmeye başlanmışsa profesyonel bir

yardıma ihtiyaç var demektir. Profesyonel yardım için, aile, evlilik danışmanlarına veya psikologlara başvurulabilir.

Aile ve evlilik danışmanlığı, aile bireylerinin katıldığı psikolojik danışma ve bir tür destek verme sürecidir. Aile danışmanlığının amacı, aile içi ve eşler arası iletişimi sağlıklı hâle getirmektir. Danışmalarda, çiftlere sorun çıkmama garantisi verilmez ama sorunları çözebilme ve her sorunla beraber gelişme fırsatı yakalama önerisi getirilir. Çiftlere kendilerine ve ilişkilerine dair farkındalık kazanmaları sağlanır. Geçmişte kalan ama bireylerin bir türlü geçmişte bırakamadıkları, affedemedikleri ne kadar sorun varsa danışmanlık süreci içerisinde ele alınır ve bireyler takılmışlıklarından kurtarılır.

Aile danışmanlığında üyeler, ailede yaşanan problemi kendi bakış açılarıyla ortaya koyarlar. Bu aşamada danışman, aile üyelerinin her birine şu konularda yardımcı olmaya çalışır:

- Diğerlerini saygı ile dinleme,
- Diğerlerinin bakış açısını da görme ve anlama,
- Suçlama yerine sorunlara yönelik olarak konuşma,
- Diğerlerine karşı duygu ve düşüncelerini daha açık bir dille ifade etme,
- Diğerlerine karşı incitici davranışlarda bulunmama,
- Diğerlerini oldukları gibi kabul etme,
- Diğerlerinden beklentilerini açıkça ifade etme.

Aile danışmanlığında inceleme konusu aileyi oluşturan bireyler değil, bireyler arasındaki ilişkinin, iletişimin niteliğidir. Aile danışmanı, aile üyelerinin birbirleriyle ilişkilerinde aksayan yönleri ortaya çıkarmaya ve aile üyelerinin de bunu görmesini sağlamaya çalışır; hiç bir zaman çiftlerin sorunlarını onlar adına çözmez. Bunun için, öncelikle eşlerle tek tek görüşülür. Her iki tarafın da penceresinden görünen tablo resmedilir. Evliliğe, hayata bakışları, evlilikten beklentileri, sorunları algılayışları vb. ortaya çıkarılır. Sonrasında bu iki tablo birleştirilir. Uzman ve ortam, bir anlamda çift arasında bir tür köprü, iletken rolü oynar. Bir süre sonra sakin konuşamadıkları birçok konuda birbirlerini anlamalarına ve sağlıklı iletişim kurabilmelerine destek verir.

Aile veya evlilik danışmanlığının karı koca ve gerekirse çocuklarla birlikte alınması daha etkilidir. Ancak bu mümkün olmuyorsa karı veya kocadan sadece biri bireysel olarak destek alabilir. Çoğu zaman erkekler, sorunlarını konuşmak istemezler hele de aile ilişkileriyle ilgili bir uzmandan destek almayı bir tür zayıflık, acizlik olarak algırlar. Bu tür faaliyetlere de hanımlarının ya da yakınlarının zorlamasıyla katılırlar.

İlla Boşanacaksak

Bir uzmana başvuran herkesin evliliği kurtulacak ve mutluluk yakalanacak diye bir kesinlik yoktur. Bazen çifte ayrılmalarının sağlıklı olacağı yorumu da yapılabilir. Ancak böyle bir yorumun yapılabilmesi için “İlişkide yapılması gereken her şey yapıldı mı?” sorusunun cevaplanması gerekir. İlişkide her iki taraf da kendi açısından yeterli çabayı gösterdiyse ve ilişki hâlâ iki tarafı da mutlu eden, iki tarafa da doyum sağlayan bir boyuta ulaşamıyorsa çifte ayrılmalarının sağlıklı olacağı söylenebilir.

Bazen ayrılma kararı alan çiftler, özellikle çocukları varsa “Biz Nasıl Sağlıklı Ayrılabiliriz?” sorusuna cevap için de bir uzman desteğine başvurabilirler. Bu durumda uzman her iki tarafın verdiği bu karardan emin olup olmalarını analiz ederek onlara bu doğrultuda bir destek verir. Bu doğrultuda verilen destekte birçok konu masaya yatırılır ve eşlerin bu konularda ortak bir noktada buluşması sağlanır.

İster bir uzmanla birlikte olsun isterse kendi başına boşanmaya karar vermiş olsun eşlerin şu hususları dikkate almaları gerekir:

- Ayrılma süreci nasıl olacak?
- Birbirlerinden ayrılma sürecinde ve sonrasında beklentileri nelerdir?
- Çocuk veya çocuklar kiminle kalacak?
- Evden kim, ne zaman ayrılacak?
- Yasal boşanma davasını kim ne zaman açacak?
- Çocuklara ayrılma kararı nasıl açıklanacak?
- Ailelere ve dost çevresine ayrılık kararı nasıl açıklanacak?
- Ekonomik konular nasıl ayarlanacak?
- İleride evden ayrılan ebeveynin çocukla/çocuklarla ilişkileri nasıl düzenlenecek?
- İleride her iki tarafın da başka ilişkiler yaşaması durumunda nelere dikkat edilmesi gerekir?

-İleride ortaya çıkabilecek olası problem alanları ve bu sorunlara yaklaşımları nasıl olmalı?

Evliliğin devamlılığı için Kur’an, öncelikli olarak erkeklerin hanımları ile iyi geçinmesini öğütler. Aile kurumunun korunması ve devamlılığında, kocaya daha kapsamlı bir sorumluluk verir. Evliliğin en önemli şartı olan, namuslarını korumaları için eşleri uyarır. Geçimsizliklerde taraflara sabır ve hoşgörü tavsiye eder. Eşlerin arasını bulma görevinin, tarafların uygun göreceği hakemlere verilmesini öğütler. Karı koca boşanmak için kesin karar verirlerse, ayrılmanın karşılıklı haklara saygılı olarak güzellikle olmasını ister.

Tüm gayret ve çalışmalara rağmen eşler arasındaki anlaşmazlık ve şiddetli geçimsizlik devam ederse, yuva yaşanmaz hâle gelirse, karı koca arasındaki sevgi ve şefkat yerini kin ve nefrete bırakırsa, artık boşanma bir kurtuluş yolu olabilir.

Müslümanın her işi emirlere ve adaba uygun, güzellik ve yumuşaklıkla olduğu gibi boşanması da kavgasız dövüşsüz olmalıdır. Boşanma sonunda da kadın ile erkek birbirine saygılı davranmalı, hep iyilik ve güzellik sergilemelidir. Talâk suresi 2. ayetinde Rabbimiz, şöyle buyurmaktadır:

“Boşanan kadınlar iddetlerinin sonuna varınca onları güzelce tutun yahut onlardan güzelce ayrılın. İçinizden iki âdil kimseyi şahit tutun. Şahitliği Allah için dosdoğru yapın. İşte bununla Allah’a ve ahiret gününe inanan kimselere öğüt verilmektedir. Kim Allah’a karşı gelmekten sakınırsa Allah ona bir çıkış yolu açar.”

Sözün Özü

Yüce Rabbimiz bizden, kendi kuralları çerçevesinde adam gibi yaşamayı, adam gibi evlenmeyi, mutlu olmayı istemekte; ancak boşanmak gerekirse de adam gibi boşanmayı öğütlemektedir. Rabbimiz Kur’an’da Bakara suresinde bize şu duaları öğretmektedir:

128.Rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş kimseler kıl. Soyumuzdan da sana teslim olmuş bir ümmet kıl. Bize ibadet yerlerini ve ilkelerini göster. Tövbemizi kabul et. Çünkü sen, tövbeleri çok kabul edensin, çok merhametli olansın.

201. ... Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, ahirette de iyilik ver ve bizi ateş azabından koru!

www.somuncubaba.net-2011-04-0126-21bosanmadan_once.pdf